

Reforme pape Inocenta III. (1198. - 1216.)

Mijoković, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:212186>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA POVIJEST

SANJA MIJOKOVIĆ

**REFORME PAPE INOCENTA III.
(1198. – 1216.)**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Marko Jerković

Zagreb, 2019.

Sadržaj

Uvod.....	1
Kako je Giovanni Lotario Segni postao papa Inocent III.....	2
Inocent III. protiv hereza	3
Katari.....	5
Valdenzi	7
Inocent III. i križarski ratovi	7
Četvrti križarski rat	8
Dječji križarski rat.....	10
Albigenški križarski rat	11
Inocent III. i prosjački redovi.....	12
Dominikanci	13
Franjevci.....	14
Četvrti lateranski koncil	14
Zaključak.....	17
Popis korištene literature.....	18

Uvod

Na dan smrti pape Celestina III., 8. siječnja 1198. godine, za njegova je nasljednika odabran Lotario iz Segnia, tada 38 godina star kardinal. Samim odabirom imena Inocent, novi je papa zacrtao smjer svojega pontifikata. Njegov je prethodni imenjak ostao zapamćen po brojnim reformama i sazivanju Drugoga lateranskoga koncila, dok će on sam reformama papinstvo dovesti na vrhunac moći i u tom duhu sazvati Četvrti lateranski koncil.¹ Inocent III. svoj je osamnaest godina dug pontifikat, 176. po redu, upisao u povijest kao jedan od najplodnijih svih vremena.²

Iako su svi pontifikati 12. stoljeća stajali pred sličnim ili istim problemima, Inocent III. osobito se posvetio rješavanju četiriju ključnih zadataka: obrani od ekspanzija Carstva, intenziviranju križarskih ratova, borbi protiv hereza i reformi Crkve.³

U ovom će se radu prije svega donijeti općeniti pregled Inocentova pontifikata, a zatim opisati noviteti koje je uveo u papinsku kuriju i kršćanstvo općenito, kao što su prosjački redovi i zaključci Četvrtoga lateranskoga koncila, ali i načini na koje je, ne samo očuvao, nego podignuo papinski ugled na posve novu razinu i borio se protiv prijetnji kršćanstvu – unutarnjih i vanjskih.

¹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 160., 161.

² Mercier, *Povijest Vatikana*, 177.; Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 359.

³ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 163.

Kako je Giovanni Lotario Segni postao papa Inocent III.

Budući papa Inocent III. rodio se 1160. ili 1161. godine u Anagniju, pravoga imena Giovanni Lotario. Školovao se u Rimu i Parizu, u području filozofije, teologije i prava.⁴ Od pape Grgura VIII. primio je red podđakona 1187., a 1189. godine papa Klement III. (1187. – 1191.), njegov rođak, pozvao ga je u Kardinalski zbor.⁵ Na taj je način sa samo 29 godina sudjelovao u Kuriji za pontifikata Klementa III. i Celestina III.⁶ Koliko je mladi Lotario bio duhovno snažan i karakterno zanimljiv najbolje pokazuje činjenica da je, sa svega 38 godina života dobio sve glasove potrebne da bude imenovan nasljednikom svetoga Petra. Budući da je imao visoko obrazovanje u teologiji i crkvenom pravu te snažan osjećaj za politiku, kardinali su smatrali da je upravo on najbolji odabir za ponovno izvođenje Crkve na pravi put, nakon pet slabih papa koji su se na čelu Crkve izmijenili po smrti Aleksandra III. (1159. – 1181.).⁷ Prema Halleru „bio je rođen da vlada, sudbina mu je darovala sve darove za to: neiscrpno bogatstvo pronalaženja, najfinije umijeće postupka s ljudima, neusporedivu povezanost čvrstoće u htijenju i gipkosti u izvođenju, najodvažniji zamah težnje i najtreznije proračunavanje sredstava, genijalan pregled u velikom i pedantnu marljivost u pojedinačnom“.⁸

Zanimljivo je da je Inocent III. još kao mladić posjetio grob Thomasa Becketa, „mučenika za duhovna prava Crkve protiv posezanja svjetovnih vladara“ te je kao papa razvio vlastito shvaćanje papinske vlasti u odnosu na svjetovne vladare.⁹ On je doista utjelovljenje vladanja puninom moći. No, *plenitudo potestatis* za njega nije bila punina vlasti koja objedinjuje duhovnu i svjetovnu vlast, nego *plenitudo potestatis ecclesiasticae*, u kojoj za svjetovnom vlašću poseže samo kad svjetovna nadležnost zakaže. Jer, treba „podati caru carevo, a Bogu Božje“ (Mt 22, 21).¹⁰ U tom se smislu Inocent III. miješao u politiku svjetovnih vladara, često koristeći izopćavanje iz Crkve kao oružje. Kao *arbiter mundi* intervenirao je u sukob gibelina i gvelfa pri odabiru nasljednika Henrika VI. te je tijekom čitavoga pontifikata njegova politika prema Carstvu bila vrlo uspješna.¹¹ Osim u carsku, miješao se u politiku Švedske, Poljske,

⁴ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 161.

⁵ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 162.

⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 162.; Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 293.

⁷ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 162.; Mercier, *Povijest Vatikana*, 177.

⁸ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 163.

⁹ Duffy, *Sveci i grešnici*, 110.

¹⁰ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 164., 165.

¹¹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 172.; Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

Bugarske i Srbije. Ipak, najvećim uspjehom Inocentove vanjske politike može se smatrati podređeni odnos koji je nametnuo Engleskoj u sukobu s kraljem Ivanom Bez Zemlje (1199. – 1216.).¹² Povezano je to s njegovim stavom da su i carevi i kraljevi, poput pape, svoju vlast primili od Boga, ali da je papa postavljen između Boga i čovjeka – on sudi svima, a njemu nitko.¹³

Kao jedan od četiriju zadataka Inocentova pontifikata ranije je bila navedena i reforma Crkve. Inocent je nastojao da se „u svjetovnom i redovničkom kleru, u svim staležima Crkve izliječi ono što je bolesno“.¹⁴ Stoga se posvetio upravnoj reformi i moralnoj obnovi. Zahtijevao je od biskupa čvrstoću i provedbu zakona te je strogo mario za redovita polaganja računa o stanju dijeceza, kako bi se uspostavila jača kontrola. Pojednostavio je Kuriju decentralizacijom administracije, zabranio primanje mita i nastojao vratiti u život nekadašnje vrijednosti Crkve.¹⁵ O drugim praktičnim pitanjima vjere, Inocent je raspravljao na Četvrtom lateranskom koncilu 1215. godine, o čemu će biti riječi u kasnijim poglavljima ovoga rada.

Inocent III. protiv hereza

Kako u razdoblju srednjega vijeka, tako i svojih samih početaka, kršćanstvo se moralo braniti od različitih hereza koje su ga razdirale iznutra. Prema Augustu Franzenu, „već Euzebij, otac crkvene povijesti, kaže da je kršćanstvo u 2. stoljeću bilo znatno više ugroženo iznutra, herezama i raskolima, negoli izvana, progonima“.¹⁶ Razvoj hereza u srednjem vijeku usko je povezan s reformama i pokretom siromaštva. Naime, za klinijevske i grgurovske reforme u 10. i 11. stoljeću pojavila se težnja za povratkom apostolskom životu, odnosno siromaštvu kako ga je propovijedao Krist.¹⁷ Budući da je srednjovjekovna Crkva bila iznimno bogata, najčešće u rukama moćnika, postojala je opasnost da reforme koje su tražile povratak siromaštvu, prerastu u sukob s Crkvom i krivovjerja.¹⁸ Kao primjer toga, Franzen navodi nizozemskoga reformatora Tanchelma koji je reformu započeo traženjem povratka siromaštvu

¹² Jedin, *Velika povijest Crkve*, 170. – 178.

¹³ Duffy, *Sveci i grešnici*, 111.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 165.

¹⁴ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 184.

¹⁵ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 184., 185.

¹⁶ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 37.

¹⁷ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 117.

¹⁸ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 149., 170.

i govorenjem protiv svjetovnoga života svećenika, a naposljetku je u potpunosti skrenuo u krivovjerje, zbacivanjem euharistije i hijerarhije Crkve.¹⁹

U drugoj polovici 12. stoljeća došlo je do bujanja zabluda tako opasnih da „od vremena arijanstva početkom srednjega vijeka nije bilo ovako opasnoga izazova pravovjerju“.²⁰ Razlog tomu bila je promjena u prirodi krivovjerja. Dok su u ranijim razdobljima ona bila „pojedinačna zastranjenja istaknutih mislilaca“, u 12. je stoljeću došlo do krivovjerja među pukom te su okupljala tisuće sljedbenika.²¹ Bilo je to razdoblje animoziteta klera i laika. Kler je postajao sve svjetovniji: moral je bio na vrlo niskoj razini, žudjelo se za novcem dok se duhovnost zanemarivala, nisu se pridržavali celibata...²² Sve se to kosilo s potrebama i zahtjevima kršćana. Stoga je pokret u puku ubrzo razvio elemente antiklerikalizma i pretvorio se u pravi sukob iz kojega se naposljetku izrodila inkvizicija.²³ Tomu je posebno pridonio dekret pape Inocenta III., „Vergentis in senium“, koji je svako krivovjerje definirao kao „zločin povrede veličanstva rimskoga prava“.²⁴ Iako je podlegao agresivnijim metodama obračuna s krivovjercima, tako je učinio tek pošto su miroljubivi pokušaji propali. To je najbolje vidljivo iz slučaja bosanskih krivovjeraca.²⁵ Tim je dekretom Inocent spojio „tradicionalne linije rimskoga i germanskoga prava, te su stvoreni preduvjeti za izgradnju inkvizicije koja će se provesti u 13. stoljeću“.²⁶ Iako se Crkva s njima obračunavala i ranije, na koncilu u Albiju i Trećem lateranskom koncilu, heretički pokreti valdenza i albigenza posebno su važni za razdoblje pontifikata Inocenta III.²⁷ Iako oni zauzimaju najviše pažnje kada se govori o Inocentu III. i herezama, valja spomenuti da se on obračunavao i s drugim krivovjercima, primjerice humilijatima. Moglo bi se reći da je Inocent III. protiv svih ovih krivovjeraca izvojevao pobjedu, ali, premda su u nekom trenutku njegovom zaslugom bili podređeni Crkvi i vraćeni pod duhovno vodstvo svećenika, oni su i nakon Četvrtoga lateranskoga koncila nastavili svoje djelovanje i širenje.²⁸

¹⁹ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 170.

²⁰ Goldstein, Grgin, *Povijest Europe i Sredozemlja u srednjem vijeku*, 296.

²¹ Isto.

²² Jedin, *Velika povijest Crkve*, 185.

²³ Mercier, *Povijest Vatikana*, 179.

²⁴ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 123., 188.

²⁵ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 184.

²⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 123.

²⁷ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 171.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 245.; Mercier, *Povijest Vatikana*, 180.

²⁸ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 171.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 245.

Inocent je smatrao da su se hereze raširile po kršćanskom svijetu zahvaljujući „općoj moralnoj dekadenciji društva, pastoralnoj pasivnosti klera i materijalnom koristoljublju crkvenih prelata“.²⁹

Katari

Kako bismo mogli razumjeti katarsku herezu, moramo se vratiti do krivovjerja u kojem su pronašli svoje ishodište – manihejstva.

Manihejstvo je religija nastala u trećem stoljeću koja se iz Babilona proširila po Aziji i Europi. Njezina je osnova dualizam – vjerovanje u počela dobra (Bog koji je stvorio duhove) i zla (stvoritelj materijalnoga), između kojih traje vječna borba.³⁰ Stoga se ljudi moraju suzdržavati od materijalnoga, odnosno živjeti u potpunoj askezi.³¹ Ta je manihejska učenja u umjerenijoj varijanti prihvatio svećenik Bogumil, koji je propovijedao po Bugarskoj.³² S istoka su ta vjerovanja, najvjerojatnije preko trgovaca i križara, došla u Europu. Njihovi su sljedbenici od 1163. godine nazivani katarima, a na jugu Francuske gdje ih je bilo osobito mnogo, albižanima, prema gradu u kojem su se nalazili.³³ Širenju toga krivovjerja pogodovala je opća situacija u Crkvi, odnosno pad ugleda katoličkoga klera, ali i činjenica da je nauk bio mnogo jednostavniji od katoličkoga. Manihejci su vjerovali da je materijalni svijet zao i da se od njega treba na sve načine suzdržavati, nisu vjerovali u pakao te su obećavali lako otkupljenje grijeha.³⁴ Od kršćanskih načela, negirali su Sveto Trojstvo te božansku i ljudsku narav Krista, uvrstivši se time u red krivovjernih pokreta s kojima se tijekom svojega pontifikata posebno obračunao papa Inocent III.³⁵ O papinu pohodu protiv krivovjeraca iz južne Francuske, albigenza, govorit će se u kasnijem poglavlju ovoga rada – „Albigenški križarski rat“.

Osim hereticima u Francuskoj, papa Inocent III. posvetio se i pitanju heretika u Bosni. Priča je započela pismom koje je papa Inocent III. primio 1199. godine od dukljanskoga kneza Vukana. Vukan papu u pismu obavještava da se u Bosni proširilo krivovjerje koje prijete

²⁹ Kušar, „Je li Bog sličan? Lateransko pravilo govora o Bogu“, 535.

³⁰ Maniheizam; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 119.

³¹ Maniheizam.

³² Bogumili.

³³ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 297.

³⁴ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 298.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 121.

³⁵ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 119.

padom katoličanstva u cijelom Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu i okolnim državama, budući da je pod njega potpao i sam bosanski vladar – ban Kulin.³⁶ Već sljedeće godine uputio je papa hrvatsko-ugarskomu kralju Emeriku (1196. – 1204.) pismo u kojem traži oštre mjere protiv bosanskih krivovjeraca, odnosno njihovo protjerivanje i pljenidbu imovine, u duhu njegova dekreta protiv hereza „Vergentis in senium“ iz 1199. godine.³⁷ Inocent III. je, na zamolbu bana Kulina, u Bosnu poslao osobu od povjerenja, kapelana Ivana de Casamarisa, sa zadatkom ispitivanja vjerske situacije u Bosni.³⁸ Papina je uputa bila da potvrde ako je situacija u Bosni doista u duhu kršćanstva kako je to tvrdio ban Kulin, ali da postupe prema papinu dekretu „Vergentis in senium“ ako se situacija pokaže suprotnom.³⁹ U papinu pismu de Casamarisu iz 1202. godine može se uočiti promjena stava Kurije prema bosanskim krstjanima – premda je uočio određene nepravilnosti, papa ju je spreman smatrati pravovjernom.⁴⁰ Što je dovelo do promjene papina stava, kada je dvije godine ranije od kralja Emerika zahtijevao oštre mjere prema istim tim hereticima? Prije svega, papi je bilo važno održati Emerikovu vlast stabilnom, budući da mu je služio kao protuteža Njemačkoj, a u tom je razdoblju bio u nepovoljnom položaju za sukob u Bosni – sukob s bugarskim i vlaškim carem Kalojanom, vojna pomoć češkomu princu Otakaru te križarski napad na Zadar u potpunosti su okupirali kraljevu pažnju.⁴¹ Također, činjenica da je papina legata u Bosnu pozvao sam ban Kulin kako bi „ispravio njihove moguće zablude“ pokazala je banovu spremnost na pokajanje te suradnju s papom Inocentom III. i prihvaćanje njegova vrhovnoga vodstva.⁴² Mirnim rješenjem ovoga problema pokazao je papa Inocent III. svoju veliku sposobnost vođenja uspješne vanjske politike te snažan osjećaj za diplomaciju. Na Bilinom polju 8. kolovoza 1203. godine primio je Ivan de Casamaris abjuraciju bosanskih heretika. U skladu s promjenom retorike, abjuracija je imala neobičnu invokaciju, zbog čega su ju brojni povjesničari smatrali kompromisom između pape i krivovjeraca.⁴³ Budući da je situacija riješena vrlo brzo i bez poteškoća, sa suradnjom bosanskoga bana, postavlja se pitanje istinitosti Vukanova pisma papi iz 1199. godine.⁴⁴ Ne smatrajući ih velikom

³⁶ Margetić, „Neka pitanja ranije bosanske pravne povijesti“, 1748.

³⁷ Margetić, „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“, 85., 86.; Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija i bilinopoljska abjuracija 1203. Papinski legat koji to u Bosni nije bio?“, 4.

³⁸ Margetić, „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“, 89., 70.

³⁹ Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija“, 4.

⁴⁰ Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija“, 10.

⁴¹ Margetić, „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“, 89.; Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija“, 10., 11.

⁴² Margetić, „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“, 90.; Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija“, 11.

⁴³ Margetić, „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“, 88., 90.

⁴⁴ Margetić, „Neka pitanja ranije bosanske pravne povijesti“, 1749.

prijetnjom, papa je bosanske heretike abjuracijom priveo u krilo Crkve, nijednom više tijekom svojega pontifikata ne spominjući njihovo krivovjerje.⁴⁵

Slučaj katarskoga krivovjerja u Bosni nije važan samo kao još jedna pobjeda diplomacije pape Inocenta III., nego i kao primjer i model za buduće slične okršaje s krivovjernim društvima, primjerice humilijatima i siromašnim katolicima.⁴⁶

Valdenzi

Za razliku od katara koji su svoje ishodište pronašli u religiji starijega razdoblja, manihejstvu, valdenzi su korijene svoga pokreta imali u kršćanstvu. Stoga su neko vrijeme uživali i potporu Crkve. Valdenze ili „lijonske siromahe“ osnovao je Petar Valdès, bogati trgovac iz Lyona. Kao i mnogima u tom razdoblju, Valdèsu je postao privlačan ideal siromaštva te je prodao svoja imanja i ubrzo propovijedanjem oko sebe okupio velik broj sljedbenika, koji su po svom vođi nazvani „Valdensii“. ⁴⁷ U početku su samo propovijedali siromaštvo, tako da ih je papa Aleksandar III. na Trećem lateranskom koncilu pohvalio, ali im je zabranio propovijedati o vjeri. Budući da su odbijali poslušnost papi, smatrali da svi vjernici imaju pravo propovijedati vjeru i često istupali protiv svećenstva, njihova svjetovnoga načina života i njihovih grijeha, sukobili su se s papom Lucijem III. (1181. – 1185.). On je na sinodu u Veroni 1184. godine osudio i zabranio čitav pokret zbog neovlaštenoga propovijedanja o vjeri i nepostojanja razlika između svjetovnjaka i svećenika, a Petra Valdèsa je izopćio iz Crkve.⁴⁸ Bili su potpali pod utjecaj katara i počeli poput njih osporavati crkvenu hijerarhiju pa i temeljna načela katolicizma, kao što su sakramenti te štovanje svetaca i relikvija.⁴⁹ Još jednim velikim uspjehom pape Inocenta III. može se smatrati i uspješno vraćanje dijela valdenza „u krilo Crkve“, dok će se njihovi ostatci u 16. stoljeću priključiti protestantima te će ih oštro progoniti španjolska inkvizicija.⁵⁰

Inocent III. i križarski ratovi

⁴⁵ Margetić, *Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine*, 86.

⁴⁶ Majnarić, „Papinski kapelan Ivan od Casamarija“, 12.; Mercier, *Povijest Vatikana*, 27.

⁴⁷ Mercier, *Povijest Vatikana*, 179.

⁴⁸ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 272.; Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 297.

⁴⁹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 120.

⁵⁰ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 272.; Filinić, *Sažetak povijesti Crkve*, 87.

Prema Jonathanu Rileyju Smithu, kod definiranja „križarskoga rata“ postoji više stajališta. Tradicionalistički se pod tim pojmom podrazumijevaju samo vojni pohodi u Svetu Zemlju na papinske pozive u razdoblju između 11. i 13. stoljeća. Prvi se takav rat vodio od 1096. godine, a s posljednjim, sedmim pohodom 1270. godine, završilo je razdoblje križarskih ratova. Ta se sintagma može protumačiti i generalistički te bi onda značilo da su križarski ratovi svi ratovi koji su se vodili u Božje ime.⁵¹ Osim sedam križarskih vojnih pohoda kojima je cilj bilo osvajanje i zadržavanje Jeruzalema u kršćanskim rukama, križarski su se ratovi vodili i u Španjolskoj, sjeveroistočnoj Europi, protiv krivovjernih te protiv svjetovne vlasti na Zapadu.⁵² Svakako valja naglasiti da je križarski rat „bez obzira što je u konačnici polučio osrednjim rezultatima, po Zapad prije štetnima nego korisnima, bio svojim psihološkim odjekom, vrhunac pokreta širenja srednjovjekovnoga kršćanstva“.⁵³

Četvrti križarski rat

Papa Inocent III. od samoga je početka svojega papinstva imao namjeru učiniti sve kako bi oslobodio Jeruzalem iz muslimanskih ruku. Stoga je slao svoje legatske i propovjednike po europskim državama sa zadatkom poticanja ljudi na uviđanje nužnosti osvajanja Kristova groba od nevjernika, a svojom bulom „Post miserabile“ 1198. godine pokrenuo je akciju za novi rat protiv islama, proglasivši Četvrti križarski rat (1199. – 1204.).⁵⁴ Premda nakon neuspjeha Trećega križarskoga rata (1187. – 1199.) interes za novi pohod među ljudima nije bio velik, mnogi su se, a prvenstveno francuski plemići odazvali na njegove pozive.⁵⁵ Osim papine bule, i „Historia Salonitana“ Tome Arhidakona govori o dodatnom poticaju za uključivanje u pohod. Naime, papa je obećao svakom tko u nastojanjima da povрати Kristov grob umre u Svetoj Zemlji oprost za sve grijeha.⁵⁶

Pod zapovjedništvom markiza Bonifacija od Montferrata za vojnu se okupilo oko 34 000 vojnika, a za organizaciju prijevoza križara bila je zadužena Venecija. Tadašnji mletački dužd Enrico Dandolo ovaj je vojni pohod vidio kao dobar način ostvarivanja mletačkih ambicija,

⁵¹ Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 10.

⁵² Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 40. – 42., 47.

⁵³ Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, 96.

⁵⁴ Mercier, *Povijest Vatikana*, 183.; Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 114.

⁵⁵ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 309.

⁵⁶ Gračanin, Razum, „Toma Arhidakon i križarstvo“, 50.

koncentriranih na istočnoj jadranskoj obali.⁵⁷ Već je tada križarski pohod izmaknuo papinoj kontroli.⁵⁸ Budući da križari nisu imali dovoljno sredstava kako bi platili prijevoz do Svete Zemlje, ponuđeno im je da za Veneciju osvoje Zadar – njima konkurentski grad. Zadar je 1202. godine pretrpio opsadu, a zatim po križarskom osvajanju, bijeg stanovništva i razaranje grada.⁵⁹ Križarima je u papino ime napad na Zadar zabranio opat Guy od Vauxa rekavši: „Ja vam zabranjujem napadati taj grad u ime rimskoga pape jer je to grad kršćana, a vi ste hodočasnici“.⁶⁰ O papinu protivljenju mletačkim djelima u Zadru saznajemo i iz njegovih pisama, gdje naglašava kako su oplijenili zadarske crkve i prevrnuli u njima oltare te grad i plijen podijelili s križarima.⁶¹ Nakon što su preuzeli u Zadru, križari su nastavili put. Problem je nastao jer su zanemarili svrhu pohoda – oslobađanje Jeruzalema – i umjesto protiv nevjernika, borbu pokrenuli protiv kršćana. Umjesto prema Jeruzalemu križari su krenuli prema Carigradu, vođeni željom za pljačkom, avanturom i vraćanjem legitimnoga cara, Izaka II., odnosno njegova sina, Aleksija, na bizantsko prijestolje.⁶² Bizantska je prijestolnica osvojena 13. travnja 1204. godine, bez velikoga otpora, uz pljačku i razaranja.⁶³ Papa je imao izmiješane dojmove o osvajanju Carigrada. Isprva pogođen promjenom prvotnoga cilja i neuspjehom Četvrte križarske vojne, Mlečane je izopćio iz Crkve. Nakon nekoga vremena shvatio je da je novonastala situacija prema kojoj u Bizantu vladaju Latini, otvorila nove mogućnosti. Omogućeno je daljnje napredovanje križara, ali i završetak crkvenoga raskola iz 1054. godine (to jest ujedinjenje latinske i grčke Crkve), koji je naposljetku i poslužio kao izgovor za osvajanje Carigrada – car Aleksije III. bio je uzurpator u carstvu koje se nije pokoravalo Rimu.⁶⁴ Četvrti je križarski rat završio pljačkom i ubojstvima, slično Prvom križarskom ratu u Jeruzalemu. O pokoljima koji su uslijedili po osvajanju Carigrada i pljački toliko velikoj da „od stvaranja svijeta nikad nije toliki plijen sakupljen u jednome gradu“⁶⁵ saznajemo i iz pera bizantskoga kroničara Nikete Honiatesa koji je zapisao: „Sami su Saraceni dobri i samilosni u usporedbi s tim ljudima koji nose Krista na ramenima“.⁶⁶ Tada je u Carigradu uspostavljeno Latinsko carstvo, koje će postojati sve do ponovnoga bizantskoga osvajanja Carigrada 1261. godine. Kao najveći pobjednik iz ovoga je pohoda izašla upravo

⁵⁷ Mercier, *Povijest Vatikana*, 183.

⁵⁸ Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

⁵⁹ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 309.

⁶⁰ Božilov, „Zadar i Četvrti križarski rat“, 59.

⁶¹ Gračanin, Razum, „Toma Arhiđakon i križarstvo“, 55.

⁶² Božilov, „Zadar i Četvrti križarski rat“, 63.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 180.

⁶³ Goldstein-Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 309.

⁶⁴ Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, 181.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 179.

⁶⁵ Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, 184.

⁶⁶ Isto.

Venecija koja je zadržala stare i dobila nove trgovačke punktove te tri osmine Carstva, dok je najveće posljedice osjećala Crkva – jaz između Istoka i Zapada nikada nije bio dublji.⁶⁷ Stoga se područje križarskih ratova može smatrati najneuspješnijim dijelom Inocentova pontifikata.⁶⁸ Nakon smrti pape Inocenta III. koji je Crkvu doveo na vrhunac moći i utjecaja, križarski su ratovi sve manje bili pod kontrolom papa.⁶⁹

Dječji križarski rat

Unatoč činjenici da je Inocent III. i nakon 1204. godine i neuspješnoga završetka Četvrtoga križarskoga rata nastavio propovijedati križarenje budući da je Jeruzalem još uvijek bio u rukama nevjernika, do 1212. godine nije bilo nikakvih odaziva.⁷⁰ Te je godine došlo do iznenadnoga i spontanoga pokreta djece između deset i osamnaest godina iz Njemačke i iz sjevernih dijelova Francuske. Pod vodstvom dječaka Nikole iz Kölna i Stjepana iz Cloeysa, djeca su se nenaoružana uputila u oslobađanje Kristova groba.⁷¹ Proglasila su se Božjim izabranicima koji jedini mogu osvojiti Kristov grob, budući da su kao djeca nevina i bez grijeha koji odraslima tu čast onemogućavaju.⁷² Moguće je iz ovoga fenomena, neobjašnjiva iz današnje perspektive, uočiti moć koju je Crkva, odnosno vjera, u tom razdoblju imala nad ljudima te oduševljenje za križarske pohode na koje je Crkva pozivala.⁷³ Na dječji su pokret reagirali francuski kralj Filip II. August (1180. – 1223.) i papa Inocent III. naredivši djeci povratak kućama. Ipak, mnogi su stigli do mora gdje su bili ukrcani na brodove i doživjeli različite sudbine. Neki su umrli od gladi, neki stradali u oluji, a neki vjerojatno bili prodani u roblje u Africi.⁷⁴ Prema Jedinu, postoji mogućnost da je Inocentu III. upravo taj tragičan događaj dokazao da Zapad nije napustio ideju o oslobađanju Svete Zemlje te se godinu dana kasnije poslužio Četvrtim lateranskim koncilom kako bi, posljednji put u svom pontifikatu, pokrenuo križarski rat.⁷⁵

⁶⁷ Filinić, *Sažetak povijesti Crkve*, 81.

⁶⁸ Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

⁶⁹ Goldstein-Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 311.

⁷⁰ Goldstein-Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 310.

⁷¹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 182.

⁷² Goldstein-Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 310.

⁷³ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 168.

⁷⁴ Goldstein-Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 310.; Jedin, *Velika povijest Crkve*, 183.

⁷⁵ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 182., 183.

Albigenški križarski rat

U ranijim je poglavljima bilo detaljnijeg govora o heretičkim pokretima u Europi u razdoblju pontifikata Inocenta III. On je od samoga početka pontifikata energično ustao protiv svih krivovjerja, smatrajući ih prijetnjom katoličkom jedinstvu, a samim time i najvećim prijetnjama kršćanstvu.⁷⁶ Obračunavao se s herezama u Bosni, Aragónu i Italiji, ali se na poseban se način obračunao s albigenzima, krivovjercima nastanjenima u južnim dijelovima Francuske.⁷⁷

Nije, ipak, Inocent III. bio prvi papa koji je želio herezu u francuskoj pokrajini Languedoc okončati križarskim ratom. O tome su govorili brojni raniji autoriteti, kao što su papa Grgur VII., Gracijan i njegov učenik Paucapalea, Rufin i Uguccio, čije će nauke preuzeti i Inocent III.⁷⁸ Papa Aleksandar III. često je istupao protiv katara, a na koncilu u Toursu utvrdio je djelovanje protiv njih i dao poticaj ratovima koji će uslijediti.⁷⁹ Također je odredbom Trećega lateranskoga koncila 1179. godine pozvao na križarski pohod protiv hereze, obećavši pritom iste privilegije opraštanja grijeha što su vrijedili za pohod u Svetu Zemlju. Ipak, taj proces nije polučio veće uspjehe.⁸⁰

Isprva je Inocent III., s ciljem obraćenja krivovjeraca, u borbu u Francuskoj poslao cistercite. Pošto oni nisu ostavili dobar dojam, između ostaloga zbog toga što su „jahali na konjima i odijevali finu odjeću“⁸¹, okrenuo se budućem osnivaču reda „Propovjedničke braće“, Dominiku i Diegu de Acebesau, biskupu Osme.⁸² Oni nastupaju drukčije, pružajući hereticima ono što su tražili – vještu propovijed i siromašan život.⁸³ To pokazuje kako je Inocent III. imao „uza sve svoje kanonske i administrativne preokupacije (...) sposobnosti da prepozna potrebe svog vremena i da im se odazove“.⁸⁴ Nakon ubojstva papina izaslanika Petra iz Castelanaua, križarski je pohod bilo jedino što je preostalo. Inocent III. vrhunski je propagirao vojnu. Obećavši križarima oprost grijeha te zaštitu posjeda i obitelji, tražio je pomoć od francuskoga kralja Filipa II. Augusta, dozvolivši mu ubiranje desetine i dvadesetine godišnjih prihoda crkvenih milodara te mu obećavši punu potporu. Ostao je bez kraljeve

⁷⁶ Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 46.

⁷⁷ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 188.

⁷⁸ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 122.; Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 43.

⁷⁹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 121.

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Duffy, *Sveci i Grešnici*, 112.

⁸² Jedin, *Velika povijest Crkve*, 189.; Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 298.

⁸³ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 189.

⁸⁴ Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

pomoći zbog njegova sukoba s Engleskom, ali je propovijedanje pohoda bilo tako uspješno da se Rajmund VI., gospodar francuskoga juga koji je zbog neutralnoga ponašanja prema hereticima bio izopćen, pomirio s Crkvom i predvodio križarske čete, imajući pritom u vidu svoju političku korist.⁸⁵ Poput Četvrtoga križarskoga rata, umjesto borbe protiv krivovjeraca, borba se vodila protiv kršćana u međusobnim okršajima.⁸⁶ Rat je izgubio prvotno značenje te se pretvorio u političku borbu za neovisnost juga Francuske.⁸⁷ Albigenški je križarski rat trajao od 1209. do 1229. godine, nadživjevši tako papu koji ga je pokrenuo. Kroz 13. stoljeće, zadaću zaustavljanja hereze preuzela je crkvena inkvizicija te su albigenzi do 14. stoljeća bili potpuno iskorijenjeni.⁸⁸

Premda Inocent III. nije heretike želio uništiti, nego ih je, naglasivši načelo milosrđa u dekretima, nastojao privesti u krilo Crkve, na njegovu je pontifikatu ostala mrlja Albigenškoga križarskoga rata.⁸⁹ Bio je to krvav rat u kojemu su mnogi ubijani, bez obzira na vjeru.⁹⁰ Kao vrhunac grozote promatra se masakr u katarskom gradu Béziersu 1209. godine.⁹¹

Inocent III. i prosjački redovi

Ranije je spomenuto kako je Crkva u 12. stoljeću izgubila ugled i bila pod udarom reformnih pokreta koji su prozivali katoličko svećenstvo zbog vođenja nepriličnoga života. S obzirom na tu situaciju, Inocent III. je od početka pontifikata nastojao obnoviti prave vrijednosti u Crkvi, pomažući nove tvorevine. Na taj su način stvorena dva velika i glavna prosjačka reda. Oba su nastala na područjima gdje su hereze uzele najveći zamah i predstavljale pravu opasnost za kršćanstvo. Prosjački se redovi, kao i mnogi heretički pokreti, zasnivaju na težnji za ostvarivanjem apostolskoga siromaštva.⁹² Postavlja se pitanje zašto oni, za razliku od njima sličnih heretičkih pokreta, ne samo da nisu bili proganjani, nego su zaslužili velik ugled i utjecaj u Crkvi.

⁸⁵ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 189.

⁸⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 190.

⁸⁷ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 298.

⁸⁸ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 299.

⁸⁹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 191.

⁹⁰ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 298.

⁹¹ Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

⁹² Jedin, *Velika povijest Crkve*, 203.

Prosjački su redovi učinili mnogo za Crkvu u razdoblju kad je vodila vrlo važnu bitku protiv hereze, koja je prijetila razdorem kršćanstva. Nisu slučajno nastali i bili prihvaćeni baš u tom razdoblju – papa Inocent III. očekivao je od prosjačkih redova pomoć pri obnovi Crkve koju je provodio, što pokazuje njegovu „viziju i istinsku duhovnost“.⁹³ Vrlo su brzo stekli pravo propovijedanja, ispovijedanja i davanja oprosta, a zatim su bili izdvojeni iz crkvene hijerarhije i podređeni izravno papi.⁹⁴ Postavši najbolja promidžba Crkve i obnovivši utjecaj na svjetovnjake, dobivali su brojne povlastice i časti, a ugled im je toliko narastao da su i pojedini pape bili iz prosjačkih redova.⁹⁵

Dominikanci

Osnivač prosjačkoga reda dominikanaca ili „Propovjedničke braće“ bio je Dominik de Guzmán. Njega je papa Inocent III. poslao u južnu Francusku kako bi misijskim radom pomagao Crkvu u borbi protiv hereza. Ondje je Dominik upoznao opasnost katara. Nekoliko godina kasnije, isti mu je taj papa na temelju odluke Lateranskoga koncila dao potvrdu za osnivanje reda. Ipak, njihovo službeno osnivanje pričekalo je do 1216. godine, kada je Inocenta III. na mjestu poglavara Katoličke crkve, zamijenio Honorije III.⁹⁶

Dominikanci su na jedan potpuno novi način propovijedali siromaštvo. Nisu smjeli posjedovati nikakvu zemlju niti primati ikakve dohotke – morali su živjeti isključivo od milostinje. Tu su jednostavnost prenijeli i na svoje crkve. Budući da su u upravom smislu bili potpuno podređeni papi, uživali su veliku potporu crkvenih krugova i stoga dobivali privilegije. Tako su, primjerice, oni bili zaduženi prilikom stvaranja inkvizicije.⁹⁷ Uz osnovnu zadaću propovijedanja, dominikanci su, po uzoru na svojega začetnika, sve nevjernike, a osobito Kumane, nastojali vratiti u krilo Crkve.⁹⁸ Osim siromaštva reda, iz cistercitskoga su uzora preuzeli i generalni kapitul koji je imao vrhovnu vlast nad redom, a postao je obavezan za sve redove na Četvrtom lateranskom koncilu, naredbom pape Inocenta III.⁹⁹

⁹³ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 164.; Duffy, *Sveci i grešnici*, 114.

⁹⁴ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 303.

⁹⁵ *Isto*.

⁹⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 204., 205.

⁹⁷ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 206.

⁹⁸ *Isto*.

⁹⁹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 205.

Franjevci

Franjo Asiški, sin bogata trgovca, Crkvi se okrenuo kao razbaštinjeni siromah. U odvajanju od materijalnoga, javila se u njemu potreba za apostolskim djelovanjem. Okupio je istomišljenike i s njima propovijedao radosnu vijest.¹⁰⁰ Ovdje se naročito uočava sličnost s pojedinim heretičkim skupinama, primjerice valdenzima, koji su korijene imali u kršćanstvu i u početku, kao i franjevci, propovijedali apostolski život i materijalno siromaštvo. Upravo su iz toga razloga, kako bi prevladali suzdržanost biskupa, franjevci nastojali pridobiti papinu potvrdu reda. Stoga su na Četvrtom lateranskom koncilu 1215. godine od Inocenta III. zatražili potvrdu pravila franjevačkoga reda. Papa je isprva oklijevao zbog sličnosti s herezom valdenza.¹⁰¹ Naposljetku im je ipak udijelio usmenu potvrdu, a kasnije su i prihvaćeni pod crkvenu jurisdikciju. Ipak, tek su 1223. godine, usvajanjem „Regule bullate“, franjevci postali priznati crkveni red. Tom se bulom određuju unutarnje i vanjske misije, strogo siromaštvo, poslušnost rimskoj Crkvi i celibat kao ciljevi reda Manje braće.¹⁰² Zašto se papa odlučio na takav odnos prema franjevcima i zbog čega su postali jedan od najcjenjenijih crkvenih redova s brojnim povlasticama, dok su valdenzi bili progonjeni kao heretici? U Crkvi je zbog pokreta prijezira prema životu svećenstva postojala potreba reda koji bi utjelovio sve što su oni tražili, ali još važnije i što je omogućilo prihvaćanje i razvoj franjevačkoga reda u 13. stoljeću, Franjo je, kao osnivač reda, bio spreman na suradnju s papom, a za razliku od valdenza, franjevci nisu iskazivali nepoštivanje crkvenoj hijerarhiji.¹⁰³

Za razliku od Reda propovjednika koji su bili prvenstveno usmjereni na teologiju, franjevci su se osobito posvetili misionarskim radovima.¹⁰⁴

Četvrti lateranski koncil

Kao sažetak i vrhunac svoga reformnoga djelovanja, sazvao je Inocent III. svu Crkvu na Četvrti lateranski, odnosno 12. ekumenski koncil.¹⁰⁵ Pozivno pismo, „Vineam Domini

¹⁰⁰ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 208.; Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 301.

¹⁰¹ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 302.

¹⁰² Jedin, *Velika povijest Crkve*, 208., 209.

¹⁰³ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 302.

¹⁰⁴ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 302., 303.

¹⁰⁵ Elliott-Binns, *Innocent III*, 164. Ovu i ostale reference iz strane literature prevela je autorica.

Sabaoth“ upućeno je u travnju 1213. godine, a koncil je bio zakazan za 1. studenoga 1215. godine. U tom je pismu naznačena i tema toga crkvenoga sabora – „poroci se moraju iskorijeniti, kreposti zasaditi, zloupotrebe ukloniti, moral obnoviti, hereze potisnuti, vjera ojačati, sporovi smiriti, a mir osigurati kako bi kršćanski knezovi i narodi mogli pohititi u pomoć Svetoj Zemlji“. ¹⁰⁶ Ipak, kao glavne teme određene su, kao i za čitav Inocentov pontifikat, reforma Crkve i križarski pohod. ¹⁰⁷ Bio je to najveći i najvažniji koncil u srednjem vijeku. ¹⁰⁸ Osim oko petsto biskupa i osamsto opata i prelata, pozvani su bili i kraljevi, knezovi i gradski magistrati, s ciljem planiranja novoga križarskoga pohoda. ¹⁰⁹ Naglašavano je, ipak, da su križarski rat i ponovno osvajanje Kristova groba uzaludni ako se usput ne provede i korjenita reforma Crkve i kršćanstva općenito. ¹¹⁰

Zanimljivo je da je Inocent III. koncil otvorio citatom iz Biblije, kojim je navijestio i svoju skorbu smrt: „svom sam dušom čeznuo ovu Pashu blagovati s vama prije svoje muke“ (Lk 22, 15–16). ¹¹¹ Održane su tri sjednice – 10., 20. i 30. studenoga. Papa je na samom početku prve sjednice uputio kler da moraju biti primjer i vođe vjernicima u duhovnom životu, jer kao što sin slijedi očev primjer, tako vjernici slijede njihov. ¹¹² Osim već spomenutih odredbi, kao što su uspostava generalnog kapitula kao kod cistercita, opomena crkvenim sudovima da ne zadiru u poslove svjetovnih sudova te potvrde ujedinjenja s istočnom Crkvom, doneseno je mnogo drugih, koje su iznimno važne iz pogleda crkvenoga prava, ako već ne politike, jer su po važnosti uz bok odredbama Tridentskoga koncila. ¹¹³ Tako je dekretom „Ad liberandam“ na Četvrtom lateranskom koncilu papa Inocent III. proglasio križarski rat za 1217. godinu i u tom smislu uveo embargo na trgovinu oružjem, zabranu bilo kakve trgovine s islamskim zemljama i donio posebne odredbe vezane za skupljanje poreza; osuđena je svaka hereza i određene mjere zaštite, od kojih je jedna bila uska suradnja crkvene i svjetovne vlasti; istaknuti su zahtjevi za jačom moralnom stegom među klerom i prekid simonije; pojednostavljeno je održavanja zapisa na crkvenim sudovima, donesena su pravila za propovijedanje i učenje katekizma na narodnom jeziku... ¹¹⁴ Što se tiče vjernika, određena je obveza ispovijedi i pričesti barem jednom godišnje – o Uskrsu, suzbijena je zapreka srodstva prilikom stupanja u brak, ali su zabranjeni tajni brakovi i uvedeno obvezno javno

¹⁰⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 194.

¹⁰⁷ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 195.

¹⁰⁸ Elliott-Binns, *Innocent III*, 164.

¹⁰⁹ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 195.; Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 184.

¹¹⁰ Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 70.

¹¹¹ Elliott-Binns, *Innocent III*, 169.

¹¹² Elliott-Binns, *Innocent III*, 170.

¹¹³ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 197., 198.

¹¹⁴ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 196. – 198.; Duffy, *Sveci i grešnici*, 112.

navješćivanje ženidbe. Doktrina transsubstancijacije ostala je u Crkvi do današnjih dana.¹¹⁵ Donesene su i posebne odredbe vezane za Židove, kao što su zabrana lihvarstva i poseban način odijevanja za „građane drugoga reda“.¹¹⁶

Lateranski je koncil, kao vrhunac pontifikata Inocenta III., koji pak predstavlja vrhunac srednjovjekovnoga papinstva, označio i veliki obrat u Crkvi. Ubrzo nakon završetka sabora, 16. srpnja 1216. godine, Inocent je umro, a njegovi nasljednici nisu uspješno nastavili njegovu politiku.¹¹⁷

¹¹⁵ Duffy, *Sveci i grešnici*, 112.

¹¹⁶ Jedin, *Velika povijest Crkve*, 198.; Riley-Smith, *Križarski ratovi*, 62., 89.

¹¹⁷ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, 185.

Zaključak

Premda je papa postao s tek 38 godina, Inocent III. je tijekom svojega pontifikata (1198. – 1216.) vodio iznimno uspješnu politiku, zbog koje je u povijesti ostao zapamćen kao jedan od najvećih papa, koji je crkvenu moć u srednjem vijeku doveo do vrhunca. Tijekom 18 godina vođenja Katoličke crkve, Inocent se posvetio njezinim reformama i oslobađanju Svete Zemlje. U tom se duhu borio protiv hereza, koje su prijetile razdiranjem kršćanstva iznutra, pokrenuo križarske ratove za oslobođenje Kristova groba, prihvatio i podržao osnivanje prosjačkih redova i pred samu smrt, održao Četvrti lateranski koncil.

Inocent III. vladao je *plenitudo potestatis* i dominirao svjetskom političkom scenom kao *arbiter mundi*. Znao je prepoznati potrebe kršćanstva i vremena, ali i kada iz pomirljive prijeći u ofenzivnu politiku, s ciljem zaštite kršćanstva od unutarnjih i vanjskih prijetnji. U održavanju utjecaja, ugleda i poštivanja crkvene hijerarhije, vladao je Inocent čvrstom rukom. Njegov pontifikat nije bio besprijekoran, ali je unatoč određenim neuspjesima i „mrljama“ koje su nastale, njegovo papinstvo ostalo zabilježeno kao najuspješnije tijekom srednjega vijeka. Iako Inocent III. za razliku od nekih drugih papa nije dobio opis uz svoje ime, s obzirom na uspjehe koje je polučio, svakako ga se može smatrati Velikim.

Popis korištene literature

- „Bogumili“. Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8408> (pristupljeno: 10. srpnja 2019. godine)
- Božilov, Ivan. „Zadar i Četvrti križarski rat“. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*. 51 (2009): 55 – 67.
- Duffy, Eamon. *Sveci i grešnici. Povijest papa*. Prijevod: Olga Vučetić. Rijeka: Otokar Keršovani, 1998.
- Elliott-Binns, Leonard. *Innocent III*. Sjedinjene Američke Države: Archon Books, 1968.
- Filinić, Bernardin Juraj. *Sažetak povijesti Crkve*. Zagreb: Provincijalat franjevac konventualaca, 2000.
- Franzen, August. *Pregled povijest Crkve*. Prijevod: Josip Ritig. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.
- Goldstein, Ivo, Grgin, Borislav. *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*. Zagreb: Novi Liber, 2006.
- Gračanin, Hrvoje, Razum, Igor. „Toma Arhiđakon i križarstvo“. *Povijest u nastavi*. 19 (2012): 45 – 64.
- Jedin, Hubert. *Velika povijest Crkve III/2*. Prijevod: Vjekoslav Bajsić. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1993.
- Kušar, Stjepan. „Je li Bog sličan? Lateransko pravilo govora o Bogu“. *Crkva u svijetu* 52 (2017): 531 – 550.
- Le Goff, Jacques. *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*. Prijevod: Gordana Popović. Zagreb: Golden marketing, 1998.
- Majnarić, Ivan. „Papinski kapelan Ivan od Casamarija i bilinopoljska abjuracija 1203. Papinski legat koji to u Bosni nije bio?“. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 50 (2008): 1 – 13.
- „Maniheizam“. Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38628> (pristupljeno: 10. srpnja 2019. godine)

- Margetić, Lujo. „Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine“. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 46 (2004): 85 – 92.
- Margetić, Lujo. „Neka pitanja ranije bosanske pravne povijesti“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 6 (2006): 1741 – 1759.
- Mercier, Jacques. *Povijest Vatikana*. Prijevod: Vesna Pavković. Zagreb: Barbat, 2001.
- Riley-Smith, Jonathan. *Križarski ratovi*. Prijevod: Mijo Pavić. Split: Verbum, 2007.